

*Paulina Nowak**

WSPÓŁPRACA ŚWIĘTOKRZYSKICH PRZEDSIĘBIORSTW – SZANSA CZY BARIERA ROZWOJU REGIONALNEGO SYSTEMU INNOWACJI?

1. Wstęp

Rola innowacji w umacnianiu pozycji konkurencyjnej przedsiębiorstw jest kluczowa, czego coraz bardziej świadomi są polscy przedsiębiorcy. Działalność innowacyjna jest jednak traktowana często jako działanie dorywcze, nie zaś jako proces trwale wpisany w działalność firm. W przedmiotowym artykule podjęto tematykę kooperacji przedsiębiorstw z innymi uczestnikami regionalnych systemów innowacji, w ramach przedsięwzięć innowacyjnych. Przedmiotem badania objęto firmy województwa świętokrzyskiego. Celem artykułu jest zdiagnozowanie form i intensywności współpracy przedsiębiorstw w aspekcie rozwoju regionalnego systemu innowacji. Kluczowe znaczenie ma odpowiedź na pytanie: Jaki jest wpływ istniejących form współpracy przedsiębiorstw na rozwój regionalnego systemu innowacji w Świętokrzyskiem? Czy kooperacja firm stanowi szansę czy barierę rozwoju regionalnego systemu innowacji? W artykule wykorzystano ogólnodostępne dane GUS, raporty Ministerstwa Gospodarki i opracowania Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości oraz raporty z badań prowadzonych w województwie świętokrzyskim w latach 2008 i 2009, w ramach projektu pn. Perspektywy RSI Świętokrzyskie – I etap, w realizacji którego autorka brała udział. Na potrzeby artykułu skorzystano z wyników badań ankietowych przeprowadzonych w 51 przedsiębiorstwach regionu. Próbkę dobrano celowo, poprzez wytypowanie podmiotów gospodarczych (mikro, małych, średnich i dużych), charakteryzujących się potencjałem innowacyjnym lub/i rozwojowym, wskazanych przez instytucje otoczenia biznesu, które współpracowały z tymi firmami. Do analizy kooperacji świętokrzyskich przedsiębiorstw wykorzystano wskaźniki charakteryzujące poziom i jakość kooperacji, takie jak odsetek

* Doktor, Katedra Strategii Gospodarczych, Wydział Zarządzania i Modelowania Komputerowego, Politechnika Świętokrzyska

przedsiębiorstw współpracujących w zakresie działalności innowacyjnej, odsektek aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw współpracujących z różnymi potencjalnymi kooperantami. Wyniki analiz posłużyły do zdefiniowania wyzwań, kluczowych dla rozwoju regionalnego systemu innowacji w województwie świętokrzyskim.

2. Formy i korzyści współpracy przedsiębiorstw

Współczesna konkurencja zmusza przedsiębiorstwa do budowania swego potencjału konkurencyjnego w powiązaniu z innymi podmiotami, poprzez współpracę, partnerstwo i sojusze. To już nie gra o „sumie zerowej”, gdzie ktoś musi przegrać, by ktoś inny mógł wygrać. Presja konkurencyjna wymusza na przedsiębiorcach, niezależnie od ich wielkości, pozyskiwanie wiedzy u innych uczestników rynku. Źródłem dostępu do wiedzy może być współpraca, rozumiana jako długoterminowe partnerskie podejście, wyrażające się we wspólnym dążeniu do realizacji celów gospodarczych. Do najpowszechniej wykorzystywanych form kooperacji w ujęciu prawnym należą: kontrakty menedżerskie, sprzedaż licencji (licencjonowanie), *franchising*, *outsourcing*, *joint venture* i alianse strategiczne. W ujęciu organizacyjnym (instytucjonalnym) formami współpracy są: klastry, inkubatory przedsiębiorczości, parki technologiczne, grupy producenckie, izby przemysłowo-handlowe [*Przedsiębiorczość w Polsce* 2011, ss. 114–115]. Kooperujące podmioty zachowują jednak pewną niezależność i indywidualność własnych aspiracji rozwojowych. Miarą sukcesu kooperacji jest osiąganie korzyści przez wszystkie zaangażowane strony a także zamiar kontynuowania współpracy. Może ona dotyczyć różnych przedsięwzięć biznesowych, rozwoju technologii, ekspansji na rynki zagraniczne, zaopatrzenia w surowce i półprodukty, obszaru badań i rozwoju.

We współczesnych realiach rynkowych największe znaczenie ma współpraca w zakresie działalności innowacyjnej, przez którą rozumie się aktywny udział we wspólnych projektach z innymi przedsiębiorstwami i instytucjami niekomercyjnymi zarówno krajowymi, jak i zagranicznymi. W działalności innowacyjnej, firmy mogą współpracować z konkurentami i innymi przedsiębiorstwami, z jednostkami badawczo-rozwojowymi, szkołami wyższymi, firmami konsultingowymi, ale również klientami oraz dostawcami. Cechą charakterystyczną tej współpracy jest możliwość perspektywicznego i długofalowego partnerstwa, które nie musi pociągać za sobą bezpośrednich wymiernych korzyści ekonomicznych dla partnerów porozumienia [*Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008–2010*, 2011, s. 85]. Analizowana forma aktywności przedsiębiorstw stanowi istotny element ich działalności. Do jej podejmowania skłania przedsiębiorców funkcjonowanie na wysoce konkurencyjnych rynkach

produktów, o krótkim cyklu życia i wymuszających konieczność ciągłego ich ulepszania. Koniecznym staje się korzystanie z efektów synergii pochodzących z wymiany wiedzy i doświadczeń pomiędzy firmami i ich otoczeniem. Tak więc, współpraca w zakresie działalności innowacyjnej stanowi współcześnie wymóg sukcesu ekonomicznego większości firm. Zapewnia dostęp do szerszej wiedzy i nowych technologii, pozwala na obniżenie kosztów i ryzyka działalności gospodarczej. Wreszcie, zapewnia wymianę wśród uczestników kooperacji w zakresie rynkowych doświadczeń i wiedzy.

Kooperacja różnych podmiotów stwarza podstawy do formowania się inicjatyw klastrowych, tj. przestrzennie skoncentrowanej grupy wzajemnie powiązanych firm, wyspecjalizowanych dostawców, jednostek świadczących usługi, zakładów działających w pokrewnych sektorach oraz związanych z nimi instytucji, np. uniwersytetów, jednostek badawczych oraz stowarzyszeń branżowych. Uczestnictwo w tej formie współpracy łączy się z wysokim poziomem organizacji i wykorzystania systemów informatycznych, racjonalnym wykorzystaniem więzi społeczno-ekonomicznych zasobów intelektualnych uczestników sieci [Strużycki 2011, s. 36]. Zdrowa konkurencja i owocna współpraca pomiędzy uczestnikami klastra, prowadzi do zwiększenia efektywności działań poszczególnych przedsiębiorstw [Różański, Kępka 2006, ss. 50–51]. Ze względu na dostęp do tanich czynników produkcji oraz różnorodnych nakładów niezbędnych w działalności produkcyjnej, klastry zapewniają wzrost produktywności firm uczestniczących w sieci oraz stymulują i wspierają ich innowacyjność. Klastry ponadto, przyczyniają się do łączenia zasobów, ułatwiając tym samym szybsze „wprowadzanie wiedzy” na rynek. W gospodarce opartej na wiedzy, poprzez sieci następuje szybki przepływ wiedzy z ośrodków, w których powstaje, do podmiotów, które ją wykorzystują. Klastry wydają się więc doskonałym sposobem podniesienia innowacyjności i konkurencyjności przedsiębiorstw, szczególnie z sektora MSP. Rozwój współpracy sieciowej ma również znaczenie dla wyklarowania się specjalizacji regionalnych, na bazie których województwo może budować i umacniać innowacyjność gospodarki. Potencjalne specjalizacje definiuje się na podstawie wielkości zatrudnienia w poszczególnych branżach oraz wartości dodanej brutto w nich powstającej. Współpraca klastrowa, podnosząc konkurencyjność uczestników porozumienia, zwiększa siłę ekonomiczną branży/branż, które reprezentują jej członkowie.

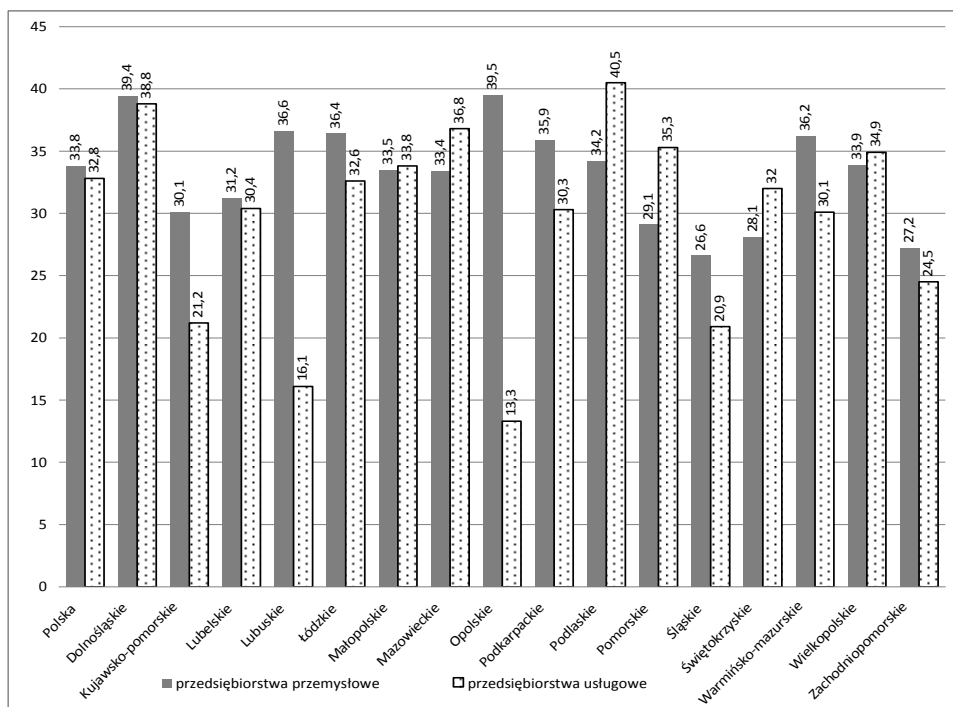
Bezsprzeczne zalety współpracy przedsiębiorstw czynią kooperację kluczowym czynnikiem podnoszenia innowacyjności podmiotów gospodarczych. Współpraca przedsiębiorstw między sobą oraz z innymi instytucjami, stanowi też istotę polityki innowacyjnej regionów, w której nadrzędnym celem staje się budowa i rozwój regionalnych systemów innowacji¹. Ich funkcjonowanie

¹ Regionalny System Innowacji to układ interakcji zachodzących pomiędzy sferą nauki, B+R, przemysłem, systemem edukacji, finansów i władz publicznych, sprzyjający procesom adaptacji i zbiorowego uczenia się.

warunkowane jest istnieniem powiązań sieciowych oraz środowiska innowacji. System innowacji stanowi płaszczyznę stałej współpracy różnych organizacji w postaci sieci powiązań gospodarczych i społecznych. Korzyści płynące ze współpracy przedsiębiorstw między sobą i z zewnętrznymi instytucjami mogą więc być znaczące nie tylko dla samych jej uczestników, ale również regionów jako systemów społeczno-gospodarczych.

3. Poziom i jakość współpracy świętokrzyskich przedsiębiorstw

Przedsiębiorstwa w całym kraju wykazują niski poziom współpracy między sobą i z partnerami zewnętrznymi, w tym z sektorem nauki, co znacząco utrudnia procesy transferu wiedzy i technologii w gospodarkach regionalnych. W województwie świętokrzyskim, w latach 2008–2010, w zakresie działalności innowacyjnej współpracowało 28,1% przedsiębiorstw przemysłowych i 32% usługowych (por. Wykres 1).

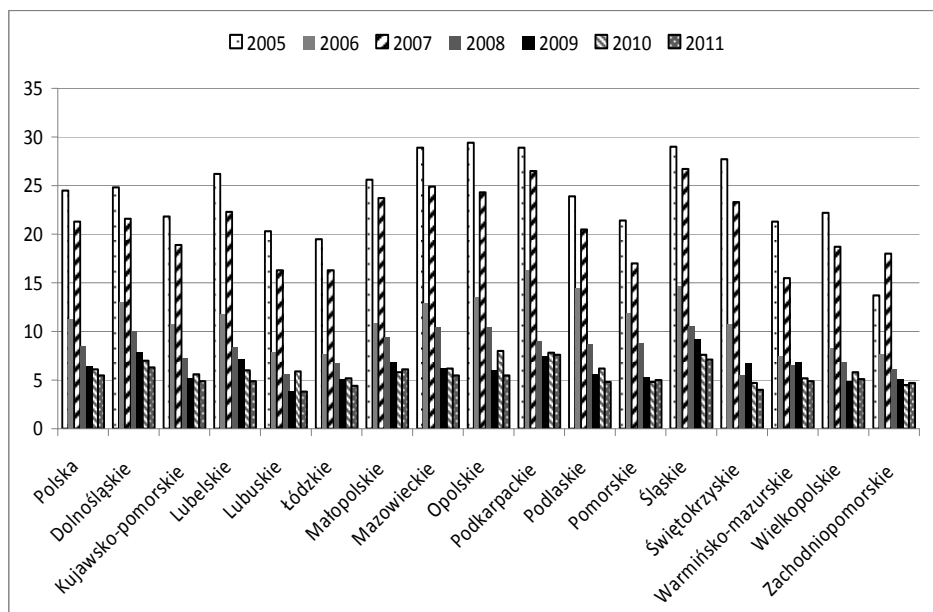

Wykres 1. Przedsiębiorstwa, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej w latach 2008–2010 (w procentach przedsiębiorstw aktywnych innowacyjnie według województw
Źródło: [Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008–2010, 2011, s. 88].

Wskaźniki współpracujących firm w Świętokrzyskiem plasowały województwo poniżej średnich krajowych. Jednakże udział firm usługowych, współpracujących w obszarze aktywności innowacyjnej był w analizowanych trzech latach zbliżony do średniej krajowej.

Odsetek firm współpracujących jest zróżnicowany regionalnie, przy czym zdecydowanie większe zróżnicowanie dotyczyło firm usługowych. Największy odsetek współpracujących firm usługowych odnotowano w województwie podlaskim: 40,5%, podczas gdy w województwie opolskim współpracowało zaledwie 13,3% aktywnych innowacyjnie przedsiębiorstw. Znacznie mniejsze zróżnicowanie obserwuje się we współpracy firm przemysłowych. W województwie opolskim kooperowało 39,5% podmiotów, a w warmińsko-mazurskim 26,6%.

Skłonność do współpracy przedsiębiorstw w zakresie działalności innowacyjnej w ostatnich latach podlega dość znacznym zmianom, co może świadczyć o jej do różnym charakterze. Analizując liczbę przedsiębiorstw przemysłowych, które współpracowały w przedsięwzięciach innowacyjnych, dostrzega się istotne wahania (Por. Wykres 2). Największy odsetek polskich firm przemysłowych współpracował na rzecz innowacyjnych rozwiązań w latach 2005 i 2007, odpowiednio 24,5% i 21,3%. W analizowanych latach wskaźnik w województwie świętokrzyskim przewyższał średnią krajową. Odpowiednio: 27,7% oraz 23,3% przedsiębiorstw przemysłowych regionu angażowało się we współpracę o charakterze innowacyjnym.

Wykres 2. Przedsiębiorstwa przemysłowe, które współpracowały w zakresie działalności innowacyjnej (w procentach ogółu przedsiębiorstw)

Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

Niestety, w ostatnim z analizowanych lat (zgodnie z tendencją krajową) zaledwie 4% firm przemysłowych prowadziło współpracę w zakresie działalności innowacyjnej i był to najniższy odsetek w latach 2005–2011 [Bank Danych Lokalnych, GUS]. W Świętokrzyskiem, podobnie jak w kraju, skłonność do podejmowania współpracy jest największa wśród dużych przedsiębiorstw przemysłowych (27,1% w 2011 r.). Najmniej skłonne do współpracy w działalności innowacyjnej są firmy z sektora MSP. Zaledwie 1% z nich deklarowało współpracę w tym obszarze.

Cechą charakterystyczną kooperacji przedsiębiorstw jest przewaga współpracy wertykalnej nad horyzontalną. Głównymi partnerami porozumień dla przedsiębiorstw ponoszących nakłady na działalność innowacyjną są dostawcy wyposażenia, materiałów, komponentów i oprogramowania. Odsetek przedsiębiorstw krajowych posiadających porozumienia z dostawcami w latach 2008–2010 wyniósł prawie 30% wśród przedsiębiorstw przemysłowych i ponad 13% w grupie przedsiębiorstw sektora usług. Ważnymi partnerami współpracy wertykalnej firm są też klienci. Dla 16% przedsiębiorstw przemysłowych i 13% usługowych są to ważni partnerzy. Z kolei partnerstwo horyzontalne dotyczy głównie podmiotów z tej samej grupy przedsiębiorstw. Z tej formy, w analizowanych latach, częściej korzystały podmioty sektora usług 23,7%, przy 19,6% firm przemysłowych. Jednocześnie znacznie większy zakres współpracy przedsiębiorstw przemysłowych w relacji do usługowych odnotowuje się z instytucjami badawczymi i szkołami wyższymi – ponad 11% dla każdej z form współpracy. W obu grupach przedsiębiorstw niewielkie znaczenie ma współpraca z konkurentami i innymi przedsiębiorstwami z tej samej dziedziny działalności. Większa skłonność do tego rodzaju współpracy jest w sektorze usług. 6,2% firm usługowych wskazuje konkurentów jako instytucję partnerską, wśród przedsiębiorstw przemysłowych odsetek ten wynosi 3,2% [*Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008–2010*, 2011, s. 88].

Podobnie kształtują się relacje partnerskie firm w Świętokrzyskiem [*Innowacyjność 2010*, 2010, s. 55]. W latach 2006–2008 aktywne innowacyjnie przedsiębiorstwa świętokrzyskie najchętniej współpracowały z dostawcami (21%), z klientami (13%) i firmami konsultingowymi (11%). Jednak zdecydowanie rzadziej ma miejsce współpraca w wymiarze horyzontalnym. Zaledwie 6% firm świętokrzyskich posiadało porozumienia o współpracy z konkurencją i innymi przedsiębiorstwami. Na niskim poziomie kształtuje się odsetek innowacyjnych przedsiębiorstw, które współpracują ze szkołami wyższymi (9%) i jednostkami badawczo-rozwojowymi (7%). Po 2% innowacyjnych firm świętokrzyskich współpracowało z placówkami naukowymi PAN i zagranicznymi publicznymi instytucjami badawczymi.

Zbliżone wnioski do powyższych wynikają z badań prowadzonych w regionie świętokrzyskim w ramach projektu Perspektywy RSI Świętokrzyskie (I etap),

w ramach którego analizowano proces tworzenia partnerstwa regionalnego². Przebadane firmy współpracują średnio z dwiema instytucjami otoczenia biznesu, najczęściej z izbami gospodarczymi (21% firm), w dalszej kolejności z jednostkami B+R (14% firm) i agencjami rozwoju regionalnego (13% firm). Kooperacja ma jednak najczęściej charakter doraźny, tak zadeklarowało 65,3% przedsiębiorstw. Pozostała grupa badanych przedsiębiorstw wskazała, iż stale współpracuje z instytucjami otoczenia biznesu (24,5%) oraz, że nie współpracuje w ogóle (10,2%). Badane podmioty nie wykazywały też znaczącej chęci współdziałania z firmami z branży, w której prowadzą działalność. 37,5% ankietowanych podmiotów zdecydowanie zainteresowanych jest taką współpracą. Podobny odsetek podmiotów wykazuje chęć kooperacji, ale w ograniczonym zakresie. Zaś ¼ firm jest nie zainteresowana lub raczej nie zainteresowana [D. Tekieli-Bisińska, J. Kwieciński, P. Nowak, M. Pawłowska, E. Kapel-Śniowska, R. Zbróg, , 2009, ss.84–87].

Wskazano powyżej na liczne pozytywy angażowania się przedsiębiorstw we współpracę w zakresie działań innowacyjnych. Efektem współpracy są innowacje wprowadzone na rynek w wyniku kooperacji różnych podmiotów. Analizując źródła pochodzenia innowacji produktowych i procesowych świętokrzyskich firm dostrzega się niski udział rozwiązań wdrożonych we współpracy. W latach 2006–2008 zaledwie 6% przedsiębiorstw opracowało nowe produkty w kooperacji z instytucjami krajowymi. Tylko w dwóch województwach powstał niższy lub równie niski odsetek nowych produktów, dzięki współpracy z krajowymi instytucjami (odpowiednio w pomorskim 5% i dolnośląskim 6%) [*Innowacyjność 2010*, 2010, ss. 44–45]. W tym czasie firmy województwa wielkopolskiego wprowadziły przy współudziale zewnętrznych instytucji 17% nowych produktów. Z kolei nowe produkty wdrażane przy znaczącym udziale krajowych instytucji naukowych stanowią rzadkość we wszystkich województwach. W regionie świętokrzyskim ten udział wyniósł 1%.

Współpraca świętokrzyskich firm z instytucjami krajowymi, na rzecz opracowania nowych procesów, jest na najniższym poziomie w kraju. 8% nowych procesów powstało w regionalnych firmach przy współpracy z zewnętrznymi instytucjami, podczas gdy średnio w kraju 14%. Największy udział tych instytu-

² Projekt Perspektywy RSI Świętokrzyskie (I etap) realizowany był w 2008 i 2009 roku w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki. W jego ramach przeprowadzono analizę innowacyjności regionu świętokrzyskiego, z uwzględnieniem procesu tworzenia partnerstwa regionalnego, na rzecz realizacji Regionalnej Strategii Innowacji, z wykorzystaniem m.in. baz danych zakupionych w GUS, badań ankietowych przedsiębiorstw, instytucji otoczenia biznesu i gmin. Efektem badań są raporty: Perspektywy RSI Świętokrzyskie (I etap) – raport z badań, red. A. Piotrowska-Piątek, 2009, Kielce: WSEiP; Analiza rozwoju innowacyjności w regionie świętokrzyskim, red. K. Grysa, 2009, Kielce: WSEiP; D. Tekieli-Bisińska, J. Kwieciński, P. Nowak, M. Pawłowska, E. Kapel-Śniowska, R. Zbróg, Potencjał instytucji otoczenia biznesu w województwie świętokrzyskim a proces tworzenia partnerstwa regionalnego, 2009, Kielce: WSEiP.

cji odnotowano w województwie warmińsko-mazurskim – 20% i śląskim – 19%. Jednakże w Świętokrzyskiem obserwuje się znaczący na tle kraju udział nowych procesów opracowanych we współpracy głównie krajowych instytucji naukowych. Przedsiębiorstwa świętokrzyskie i warmińsko-mazurskie dzięki takiej współpracy wdrożyły 4% innowacji procesowych, podczas gdy średnio w kraju wskaźnik ten wyniósł 1%. W największym jednak stopniu przedsiębiorstwa z województwa świętokrzyskiego wykorzystują w działalności innowacyjnej wewnętrzne możliwości. Nowe produkty i procesy opracowało we własnym zakresie odpowiednio 80% i 66% firm, co w obu analizowanych przypadkach oznacza wartość wskaźników powyżej średniej krajowej [*Innowacyjność 2010, 2010*].

Pośrednio o niskiej skłonności świętokrzyskich firm do współpracy może też świadczyć niewielkie zainteresowanie dotacjami unijnymi na tworzenie i rozwój powiązań kooperacyjnych przedsiębiorstw w ramach działania 1.2 Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013. Mikro, małe i średnie przedsiębiorstwa mogą pozyskać dofinansowanie wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych podejmowanych przez grupę przedsiębiorstw, z przeznaczeniem m.in. na wdrażanie technologii, ICT i zakup wyników prac badawczych. Jednakże projekty współpracy sieciowej nie cieszą się znaczącym zainteresowaniem w świętokrzyskim sektorze MSP. Do końca 2011 r. jedynie dwa projekty realizowano przez grupę przedsiębiorstw [*Sprawozdanie roczne z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013, 2011, s. 111*]. Wydaje się, iż przyczyną takiego stanu rzeczy jest przede wszystkim ogólny brak skłonności do współpracy ze strony podmiotów gospodarczych oraz brak istniejących inicjatyw klastrowych, których „dojrzałość” pozwalałaby na podejmowanie wspólnych przedsięwzięć. Instytucja Zarządzająca programem założyła taką formę współpracy bazując na zapowiedziach zidentyfikowanych klastrów deklarujących realizację wspólnych przedsięwzięć inwestycyjnych [*Sprawozdanie roczne z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013, 2011, s. 113*]. Niestety zgłaszane pojedyncze projekty nie spełniały kryteriów pozyskania wsparcia w ramach tego działania z uwagi na „pozorną współpracę między wnioskodawcami jak również płynącą z niej wartość dodaną w postaci wzrostu pozycji konkurencyjnej uczestników projektu” [*Sprawozdanie roczne z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013, 2011*]. Przyczynę mogły też stanowić kryteria dostępu do pomocy. Wsparciem mogą być objęte przedsiębiorstwa działające na rynku dłużej niż 6 miesięcy oraz prowadzące działalność gospodarczą w ramach formalnej sieci powiązań kooperacyjnych (konsorcja, klastry, stowarzyszenia). Ponadto należy mieć na uwadze przedstawione wyżej dane, zgodnie z którymi współpraca w sektorze MSP w zakresie działalności innowacyjnej jest znacznie

mniej intensywna niż w sektorze dużych przedsiębiorstw. W województwie świętokrzyskim w 2011 r. zaledwie 1,6% firm przemysłowych zatrudniających 10–49 osób współpracowało w zakresie działalności innowacyjnej i 7% podmiotów zatrudniających 50–249 [Bank Danych Lokalnych, GUS].

4. Przyczyny ograniczonej współpracy przedsiębiorstw

Za niepokojący, w kontekście zacieśniania współpracy między nauką a gospodarką, należy uznać niski odsetek współpracy między świętokrzyskimi firmami aktywnymi innowacyjnie a placówkami naukowymi PAN i jednostkami badawczo-rozwojowymi. W Strategii Innowacyjności i Efektywności Gospodarki na lata 2012–2020 wskazuje się wśród przyczyn tego stanu na brak dostatecznej informacji o ofercie poszczególnych jednostek oraz na problemy wynikające z niskiego poziomu zaufania społecznego i braku tradycji, wzorców kooperacji w społeczeństwie [*Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki na lata 2012–2020 „Dynamiczna Polska”*, Projekt 2012, ss. 23–24]. Podobnie, w badaniach prowadzonych na zlecenie Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego [*Bariery współpracy przedsiębiorców i ośrodków naukowych. Raport 2006*, s. 22], jako najważniejszą przyczynę diagnozuje się brak świadomości wśród przedsiębiorców istnienia potencjału badawczego uczelni i instytucji naukowo-badawczych. W świetle powyższych badań, co piąta firma w Polsce nie wie o istnieniu możliwości kooperacji z uczelniami i instytucjami naukowo-badawczymi. Zaś co druga z tych, które mogłyby być nią zainteresowane nie dysponuje informacją jak dotrzeć do odpowiednich ośrodków.

W wymienionych powyżej badaniach, oprócz wskazania przyczyn niskiego poziomu współpracy przedsiębiorstw między sobą i z innymi instytucjami, zaznacza się również problemy związane z wzajemną nieufnością pomiędzy potencjalnymi partnerami oraz mentalnością społeczności regionu. Warunkiem partnerskiej współpracy, opartej na zaufaniu i rozwoju innowacyjnej gospodarki, jest odpowiedni poziom kapitału społecznego. Ważne jest tu zaufanie przedsiębiorców do siebie, ale również innych uczestników życia gospodarczego, od administracji państwowej i samorządowej, przez instytucje otoczenia biznesu, do szkół wyższych i jednostek naukowo-badawczych. Tymczasem polskie społeczeństwo jest raczej nakierowane na bierną adaptację niż na rozwój i innowacyjność [*Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki na lata 2012–2020 „Dynamiczna Polska”*, Projekt 2012, s. 24].

Najważniejsze przyczyny niskiej współpracy przedsiębiorstw krajowych z instytucjami badawczymi, potwierdzają się w badaniach stanu wdrażania Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Świętokrzyskiego na lata 2005–2013, realizowanych na przełomie 2008 i 2009 roku [Piotrowska-Piątek 2009, ss. 173–

174]. Za zasadniczą barierę dla tworzenia partnerstwa, w zakresie przedsiębiorczości i innowacji w regionie, uznano niewystarczający poziom komunikacji i interakcji pomiędzy środowiskiem administracyjnym, naukowym i biznesowym. Jako kolejne bariery wymienia się: niski poziom komercjalizacji wiedzy przez jednostki naukowo-badawcze i brak zainteresowania takimi działaniami oraz słabość ilościową i jakościową regionalnych jednostek naukowo-badawczych. Warto nadmienić, że przy licznych barierach, wiele przedsiębiorstw postrzega współpracę z instytucjami ze sfery badawczo-rozwojowej jako ważną. 13% przedsiębiorstw województwa świętokrzyskiego wskazuje na korzyści, wynikające ze współpracy z podmiotami sfery B+R [*Innowacyjność 2010*, 2010, s. 57]. Jednak za najbardziej cenną uznają kooperację z dostawcami wyposażenia, materiałów i komponentów – 30% wskazań przedsiębiorców. Duże korzyści ze współpracy z jednostkami badawczo-rozwojowymi deklarują przedsiębiorcy województw lubuskiego i łódzkiego, po 16% wskazań.

5. Wyzwania dla regionalnego systemu innowacji w kontekście współpracy przedsiębiorstw

Niska skłonność przedsiębiorstw do angażowania się we współpracę może stanowić istotną barierę dla tworzenia i rozwoju regionalnego systemu innowacji. Dla sprawnego funkcjonowania, system ten wymaga istnienia trwałego partnerstwa między przedsiębiorstwami, instytucjami otoczenia biznesu, jednostkami naukowo-badawczymi i innymi aktorami życia społeczno-gospodarczego regionu. Do jego istoty należy sieć interakcji między jego uczestnikami. W regionie istnieją już doświadczenia z partnerstwa projektowego, podejmowanego przez instytucje regionalne, na rzecz pozyskiwania środków unijnych np. projekty wdrażające Regionalną Strategię Innowacji³ oraz wcześniejsza, bardzo szeroka współpraca partnerów nad opracowaniem tego dokumentu⁴. Ewidentną słabością dotychczasowej współpracy w realizacji strategii jest jednak brak udziału

³ Przykładem jest projekt RSI Świętokrzyskie (I etap) realizowany w partnerstwie przez sześć podmiotów: Urząd Marszałkowski Województwa Świętokrzyskiego (lider projektu), Świętokrzyskie Centrum Innowacji i Transferu Technologii, Politechnika Świętokrzyska, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy im. J. Kochanowskiego, Wyższa Szkoła Ekonomii i Prawa oraz Staropolska Izba Przemysłowo-Handlowa.

⁴ RSI Województwa Świętokrzyskiego opracowano w partnerstwie projektowym, w którym uczestniczyło 14 instytucji: Staropolska Izba Przemysłowo-Handlowa (lider konsorcjum), Urząd Marszałkowski WŚ, Politechnika Świętokrzyska, Świętokrzyskie Centrum Innowacji i Transferu Technologii, Uniwersytet Humanistyczno-Przyrodniczy, Wyższa Szkoła Ekonomii i Prawa, Wyższa Szkoła Handlowa, Wyższa Szkoła Zarządzania Gospodarkę Regionalną i Turystyką, Agencja Rozwoju Lokalnego Ostrowcu Świętokrzyskim, Fundacja im. Stanisława Staszica, Fundacja Bisko-Zdrój, Świętokrzyskie Centrum Onkologii, EPRD Biuro Polityki Gospodarczej i Rozwoju Regionu, Ośrodek Promowania i Wspierania Przedsiębiorczości Rolnej w Sandomierzu.

przedsiębiorstw w gronie partnerów regionalnych. Dotychczasowe działania na rzecz budowania trwałego partnerstwa noszą znamiona braku ich powiązania z sektorem przedsiębiorczości. Głównymi uczestnikami regionalnego systemu innowacji są podmioty gospodarcze i to one powinny być aktywnymi aktorami realizacji celów strategii. Ocena współpracy przedsiębiorstw dowodzi, że świętokrzyscy przedsiębiorcy mają niewystarczającą świadomość roli i znaczenia partnerstwa dla innowacyjnego rozwoju firm i regionu, a regionalne instytucje w budowie dotychczasowych partnerstw nie uwzględniają roli podmiotów gospodarczych.

Dlatego głównym wyzwaniem jest tworzenie klimatu dla intensyfikowania współpracy przedsiębiorstw i ich zaangażowania się w tworzenie i rozwój regionalnego systemu innowacji. Cechą regionów najbardziej rozwiniętych jest istnienie sprzyjającego innowacjom klimatu, to jest wysokiego poziomu kapitału społecznego wyrażającego się wzajemnym zaufaniem, chęcią do współpracy oraz aktywnością jednostek. Na korzystny klimat składa się również kultura innowacji związana z otwartością na nowe idee, przedsiębiorczością i zdolnością do podejmowania ryzyka. Wreszcie, klimat sprzyjający innowacjom tworzą instytucjonalne instrumenty, wspierające rozwój przedsiębiorstw oraz popyt na innowacyjne produkty i rozwiązania. Klimat innowacji kreowany jest zarówno przez władze samorządowe, jak i uczelnie, szkoły, instytucje otoczenia biznesu oraz samych przedsiębiorców. Musi on też być świadomie rozwijany w ramach polityki innowacyjnej regionu.

Sprzyjający klimat dla intensyfikowania współpracy przedsiębiorstw może być tworzony poprzez współpracę sieciową. Klastry, z uwagi na swój charakter – geograficzne skupienie firm, pokrewnych sektorów i wyspecjalizowanych instytucji, silnie ze sobą powiązanych i uzupełniających się – stanowią szansę na przełamanie niskiej skłonności przedsiębiorstw do stałego partnerstwa biznesowego. Te swoiste sposoby koncentracji konkurujących i współpracujących ze sobą przedsiębiorstw coraz silniej rozwijają się w Polsce, w tym również w regionie świętokrzyskim. Choć ze swej istoty związane są z regionem, to coraz częściej mają zasięg oddziaływania wykraczający poza jego obszar, co dodatkowo może stymulować współpracę ponadregionalną na rzecz innowacyjnego rozwoju jego uczestników. W opracowaniu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości wymienia się 8 inicjatyw klastrowych powstałych w regionie [*Klastry w województwie świętokrzyskim*, 2012, s. 10]. Portal Wrota Świętokrzyskie⁵ identyfikuje w Świętokrzyskiem 9 klastrow lub załączków klastrow. Natomiast w badaniu wykonanym na potrzeby *European Cluster Observatory* zdiagnozowano w regionie 27 miejsc koncentracji o charakterze klastrowym [Matusiak 2011, s. 36–37]. Podstawą oceny koncentracji: wielkość, siła i dominacja poszczególnych sektorów obliczane na podstawie m.in. zatrudnienia w danym sektorze

⁵ www.pio.wrota-swietokrzyskie.pl, [Dostęp 11.12.2012].

i specjalizacji gospodarczej. Klastry, które już istnieją przyjmują zasadę ponadregionalnej aktywności, zakładając np. jak to przyjęto w Świętokrzysko-Podkarpackim Kłastrze Energetycznym, zbudowanie platformy współpracy ponadregionalnej z zakresu szeroko rozumianego poszanowania energii. Z kolei kłaster Grono Targowe Kielce, w którym uczestniczy około 60 przedsiębiorstw z województwa świętokrzyskiego, podejmuje przedsięwzięcia służące stworzeniu innowacyjnej sieci współpracy w regionie, w zakresie usług wspomagających rozwój funkcji targowo-wystawienniczych. Kłaster Medycyna Polska Południowy Wschód (MedCluster) skupia 45 podmiotów członkowskich i ponad 20 współpracujących, medycznych oraz pokrewnych, jak uzdrowiska, producenci sprzętu medycznego, firmy telekomunikacyjne i informatyczne, z obszaru pięciu województw. W regionie świętokrzyskim wyraźnie wzrasta liczba przedsiębiorstw zainteresowanych współpracą klastrową. Tego typu powiązania instytucjonalne, zwłaszcza o charakterze ponadregionalnym, powinny być wykorzystywane do budowania dobrego klimatu współpracy w województwie. Już dziś stanowią też dobry początek formowania się regionalnego systemu innowacji w Świętokrzyskiem.

6. Zakończenie

Szybki rozwój technologiczny wielu dziedzin gospodarki sprawia, że poleganie wyłącznie na wewnętrznej wiedzy staje się niewystarczające. Dlatego coraz istotniejszego znaczenia nabiera współpraca w zakresie działalności innowacyjnej. Intensywność współpracy w tworzeniu i wdrażaniu innowacji jest podstawowym czynnikiem determinującym innowacyjność gospodarki regionalnej i jej potencjał rozwoju. Świętokrzyskie przedsiębiorstwa wykazują, jak dotąd, ograniczone i niestałe partnerskie relacje biznesowe. Firmy podejmujące współpracę decydują się głównie na relacje w układzie wertykalnym w ramach łańcucha dostaw, w niedostatecznym stopniu doceniając partnerstwo ze sferą nauki. Stanowi to istotną barierę dla rozwoju regionalnego systemu innowacji. Szansą na przerwanie niekorzystnych tendencji mogą być rozwijające się coraz dynamiczniej inicjatywy klastrowe. Klastry, stanowiąc skuteczny mechanizm koncentrowania zasobów i środków, są pożądanym sposobem stymulowania innowacyjności i współpracy horyzontalnej w gospodarkach regionalnych. Wśród świętokrzyskich firm obserwuje się coraz większe zainteresowanie sieciami współpracy klastrowej, które mogą stać się skutecznym narzędziem budowy klimatu dla innowacyjnej współpracy, w ramach regionalnego systemu innowacji. To istotna szansa na zmianę postaw świętokrzyskich przedsiębiorstw, w odniesieniu do różnych form partnerstwa regionalnego. Jej wykorzystanie w znacznej mierze zależy od realizowanej regionalnej polityki innowacyjnej.

Bibliografia

- Bariery współpracy przedsiębiorców i ośrodków naukowych, 2006, Raport, Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Departament Wdrożeń i Innowacji, Warszawa.
- Działalność innowacyjna przedsiębiorstw w latach 2008–2010, 2011, Urząd Statystyczny w Szczecinie, Informacje i Opracowania Statystyczne, Warszawa.
- Innowacyjność 2010, 2010, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
- Klasy w województwie świętokrzyskim, 2012, Polska Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, Warszawa.
- Matusiak M., 2011, Raport z analizy gospodarki województwa świętokrzyskiego na potrzeby aktualizacji Regionalnej Strategii Innowacji Województwa Świętokrzyskiego. Diagnoza, Fundacja Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu, Poznań.
- Piotrowska-Piątek A., red., Perspektywy RSI Świętokrzyskie (I etap) – raport z badań, 2009, Wyższa Szkoła Ekonomii i Prawa, Kielce.
- Przedsiębiorczość w Polsce, 2011, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Różański M., Kępka B., 2006, Dolina Lotnicza, Bursztyn, Pomidor. Klasy to szansa dla firm i regionów, „Fundusze Europejskie”, nr 2(15).
- Sprawozdanie roczne z realizacji Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Świętokrzyskiego na lata 2007–2013, 2011, Kielce.
- Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki na lata 2012–2020 „Dynamiczna Polska”, Projekt, 2012, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa.
- Strużycki M., red., 2011, Przedsiębiorstwo. Region. Rozwój, Wyd. Difin, Warszawa.
- Tekieli-Bisińska D., Kwieciński J., Nowak P., Pawłowska M., Kapel-Śniowska E., Zbróg R., Potencjał instytucji otoczenia biznesu w województwie świętokrzyskim a proces tworzenia partnerstwa regionalnego. Raport z badań, 2009, Wyższa Szkoła Ekonomii i Prawa, Kielce.
- www.pio.wrota-swietokrzyskie.pl, [Dostęp 11.12.2012].

Paulina Nowak

**COOPERATION BUSINESSES IN THE ŚWIĘTOKRZYSKIE VOIVODESHIP –
OPPORTUNITY OR BARRIER TO THE DEVELOPMENT OF REGIONAL
INNOVATION SYSTEM?**

Summary

The innovation of the regions economy is the making of development of regions. An important element of the economic competitiveness of regions is also the cooperation of businesses between them and with scientific circles. The development of cooperative networks depends mainly on the will of companies and their mutual trust. The creating and developing cooperation links of świętokrzyskie firms should not be the strongest in the country. Świętokrzyskie companies have, so far, limited and inconsistent business partnerships. This situation presents an important barrier to the development of the regional innovation system.